

Pátá přednáška.

Dornach, 7. prosince 1918.

Strašidla Starého zákona v nacionalismu současnosti.

Rudolf Steiner

Lidem bývá zatěžko orientovat se ve světových událostech, právě když se tyto světové události pozorují z vyššího hlediska. Člověku se tak velice nechce pohlížet nezaujatě na pravdu, která řeší jisté konflikty života teprve v dlouhých časových úsecích. Člověk by si tak velice přece přál, i když si to také vždy nepřipouští, aby ho světové mocnosti vodili na provázku. Zvláště bývá člověku zatěžko orientovat se nezaujatě, když je nucen v nějaké inkarnaci žít v tak katastrofální době, jak je tomu například nyní, rád se potom táže: Proč bohové tyto věci dopouštějí? Netáže se rád na nutnosti života. Touží jaksí vidět věci jak jen možno příjemně. V takové době, jako je naše, musí člověk ale pohlížet na ledasco, co se právě z chaosu připravuje. Chaos je nutný pro celý průběh tohoto dění. A člověk často postaví do dčiny chaotického právě tak jako do harmonizujícího. Zvláště naše 5. poatlantické období je takové, jež nechává člověka prožívat mnoho chaotického. To ale souvisí s celou zvláštností, s celou podstatou tohoto období. Žijeme v takovém období, v němž má člověk projít oněmi vývojovými impulzy, které ho staví na vlastní nohy, které ho pronikají individuálním vědomím. Žijeme právě v období duše vědomé.

Po všem, co jsme pozorovali, při čemž jsme shromáždili nejrůznější věci, které nám mohou učinit srozumitelnou právě naši dobu, musíme se tázat: Jaká je nejhlubší vlastnost právě naší doby a vývoje duše vědomé? Nejhlubší vlastností pro toto období je ta, že se člověk musí co nejdůkladněji, co nejintenzivněji seznámit se silami, které odporují harmonizování celého lidstva. Proto se musí v naší době poněmáhlu rozšířit vědomé poznání ahrimanských a luciferických mocností, které usilují proti člověku. Kdyby člověk neprošel těmito vývojovými impulzy, v nichž spolupůsobí luciferické a ahrimanské mocnosti, tak by nedospěl k plnému používání svého vědomí, tedy k vytváření své duše vědomé. Máme ale v tomto včleňování duše vědomé do lidské přirozenosti poznávat jeden pud v nejminentnějším smyslu antisociální. Takže v našem období existuje ta zvláštnost, že se vystoupení sociálních ideálů jeví jako reakce na to, co právě chce vystoupit ven z nejnuitrnější podstaty lidské povahy, reakce na vývoj individuálního vědomí. Mohl bych říci, že máme v naší době takové volání po socialismu. protože nejnuitrnější bytost člověka právě v naší době socialismu nejvíce odporuje. Máme proto zapotřebí pohlížet na vše, co je v

kosmu, ve vesmíru s člověkem v nějakém vztahu, abychom si uvědomili, jaký poměr existuje mezi antisociálními impulsy, které dnes prýští z hlubin lidských duší a oním voláním po sociální harmonizaci, které působí jako reakce na to, co vyvěrá z nitra lidské duše. Musíme si právě ujasňovat, že člověk svým životem představuje stav rovnováhy mezi mocnostmi, které spolu zápasí. Každá představa, která je na to zaměřena, aby byla prezentována nějaká dvojnost, řekněme dobrý a zlý princip, ta nebude moci nikdy život osvětlit. Život můžeme osvětlit jen tehdy, když si jej představujeme ve smyslu trojnosti. kdy jedno je stavem rovnováhy a druhé dvě oba póly, mezi nimiž se stav rovnováhy neustále pohybuje jako kyvadlo. Odtud ona trojnost, kterou chceme zobrazit v reprezentantu lidstva a v Ahrimanovi a Luciferovi v sousoší, které má tvořit střed této stavby.

Toto vědomí o stavu rovnováhy, o který se usiluje, který žije stále v nebezpečí vybočit na jednu či druhou stranu, toto vědomí se musí stát tím podstatným pro světový názor tohoto 5. poatlantického období. Když člověk prochází duší vědomou, vyvíjí se k duchovnímu Já. Potvrá ještě dlouho toto období vývoje duše vědomé. Ale ve skutečnosti se nedějí přece věci tak, že vždy hezky schematicky následuje jedna za druhým, nýbrž jedno je jaksi v druhém uzavřeno. A zatím co vytváříme stále k větší a větší síle duši vědomou, čeká, lze říci, v pozadí již duchovní Já, které má potom v 6. poatlantickém období vystoupit právě tak silně jako v 5. poatlantickém období duše vědomá. Právě tak silně, jak působí duše vědomá antisociálně, když se vyvíjí, bude působit duchovní Já sociálně. Takže lze říci: Člověk vyvíjí v této epoše z nejnějnějších impulsů své duše navenek antisociálně, ale v pozadí za tím pracuje cosi duchovně sociálního. A toto duchovně-sociální, které pracuje v pozadí, to se v podstatě projeví navenek, až vzejde světlo duchovního Já v 6. poatlantickém období. Proto není divu, že v tomto 5. poatlantickém období vystupuje ve všelijakých abstrusních hyperradikálních formách to, co se může uspořádaným způsobem vžít do lidstva v 6. poatlantickém období, které následuje po našem.

V tomto časném bouření toho, v tomto 6. poatlantickém období má přijít, tomu bude člověk vystaven tímto 5. poatlantickým obdobím, a vše bude záviset na tom, aby se vytvořilo porozumění pro to, čím musíme právě během tohoto 5. poatlantického období projít. Anti- sociální pudy budou hrát obrovskou roli a ty se mohou tlumit, mohou se včlenit do skutečného sociálního života jenom tím, že lidé, jak jsem to znovu vyložil, vezmou na pomoc to, co vyplývá jako sociální věda ze všeobecné duchovní vědy.

Tak bude stát v pozadí, protože předčasně, za mnohým usilováním v současnosti a v budoucnosti sociální požadavek. Ale musíme to vždy opakovat z nejrůznějších stanovisek, že toto sociální utváření, které se požaduje, by nemohlo být životaschopné, aniž by se spojilo se dvěma jinými věcmi. V šestém poatlantickém období vystoupí toto spojení více nebo méně samo sebou. V tomto 5. poatlantickém

období musí být sociální život řízen pěstováním duchovní vědy. A každé jiné úsilí řídit sociální život mimo oblast duchovní vědy povede jen k chaosu a hyperradikalismu, který učiní lidi nešťastnými. S ohledem na sociální uspořádání života je právě toto 5. poatlantické období v nejeminentnějším smyslu odkázáno na duchovní vědu. Neboť pomysleme ještě jednou - na co jsem již včera a také nedávno ve veřejné přednášce v Basileji poukázal - že člověk je jaksí přemožitelem té přirozenosti, která je údělem zvířecí říše. Je přemožitelem zvířecí přirozenosti, nosí zvířecí přirozenost v sobě.

Naivní darwinisté tvrdí, že lidská morálka je jen jakýmsi vývojem sociálních pudů u zvířat. Sociální pudy u zvířat jsou ale zvířatům vrozeny a stávají se, pokud jsou sociálními pudy u zvířat právě u člověka pudy antisociálními, a člověk může k sociálnímu životu procitnout jen tehdy, když vyrostle nad to, co se u něho vyvinulo ze zvířeckosti v antisociální. To je pravda. Takže, když si chceme představit člověka schematicky v tomto směru, můžeme říci, že člověk přemáhá zvířeckost, vyvíjí se nad tuto zvířeckost. To, co je ve zvířeti sociálního, stává se právě u člověka antisociálním. Ale člověk vrůstá do duchovnosti a v duchovnu si může opět dobýt sociálnosti. Člověk si dobývá sociálnosti na vyšším stupni, než je ten, který má v období duše vědomé, kdy vyrostl ze zvířeckosti. Sociální v chaotičnu zasvítá do středního stavu, v němž právě jsme.

Nyní je zapotřebí dvou doplnění: Socialismus, který vystává jako elementární impuls, který vystupuje uvnitř lidstva jako požadavek. Tento samotný socialismus nemůže nikdy vést k požehnání. Socialismus může vést k požehnání jen tehdy, když je sdružen s dvěma jinými věcmi, které se především musí vyvíjet v lidstvu až do 7. poatlantického období s tím, co můžeme nazvat svobodný myšlenkový život a hlubší pohled do duchovní podstaty světa, která leží za smyslovou přírodou. Socialismus bez duchovní vědy a bez svobody myšlení je absurdnost. Toto je právě objektivní pravdou. K myšlenkové svobodě musí ale člověk procitnout, uzrát právě v našem období duše vědomé. Proč musí procitnout k myšlenkové svobodě?

Hledte, milí přátelé, člověk dospěl během svého vývoje jaksí v jistém ohledu k rozhodujícímu bodu v tomto 5. poatlantickém období. Člověk si přinesl až do tohoto 5. poatlantického období možnost dalšího pokračování z doby před zrozením do života po narození. Ujasněme si to. Až do našeho období nese člověk v sobě síly, které si nezískal během života, nýbrž které již měl, když, jak takříkajíc, spatřil světlo světa, když se narodil, které mu byly vštípeny v embryonální době. Tyto síly, které člověk obdržel vštípeny v embryonální době a které potom dále působí během života, ty měl člověk až do 4. poatlantického období. A teprve nyní stojíme před velkou krizí ve vývoji lidstva, že tyto síly nemohou již být více určujícími silami, že nemohou již být elementárně působivými jako dosud. Jinými slovy: Člověk bude v tomto 5. poatlantickém období mnohem více vystaven dojmům života, protože síly usilující proti dojmům života, které jsou získávány před narozením v embryonální

době, ztrácí svou nosnou sílu. To je něco nesmírně významného, že tyto síly ztrácí svou nosnou sílu. Jen ve vztahu k jedné věci byl život také až dosud již takovým, že člověk mohl něco získat mezi narozením a smrtí, tedy něco, co mu nebylo vštípeno během embryonální doby. To bylo možné jen tímto. Vyložili jsme si včera zvláštní jevy spánku, pokud se týká sociálního života. Když člověk spí, je jako já a astrální tělo mimo tělo fyzické a éterické. Existuje jiná souvislost mezi já a astrálním tělem na jedné straně a fyzickým a éterickým tělem na straně druhé ve spánku než ve bdění. Člověk se chová jinak ke svému fyzickému a éterickému tělu, když spí. Existuje jistá podobnost mezi naším spánkem a naší dobou embryonální - podobnost, nikoli rovnost! V jistém ohledu se podobá náš život, když usneme až do probuzení - není to ale stejné - životu, který vedeme od koncepce, od početí - nebo vlastně na tři týdny potom - až k narození. Když jako dítě spočíváme v těle matčině, tak máme podobný život jako později, když spíme. Rozdíl činí jen něco zcela významného, to je dýchání, dýchání vnějšího vzduchu. Proto jsem směl říci jenom podobný, ale nikoli stejný. Nedýcháme vnější vzduch, když spočíváme v těle matčině. Jsme podníceni k dýchání vnějším vzduchem, když se zrodíme. Tím je opět tento život spánku odlišný od života embryonálního. Nyní si ujasněte toto: Když člověk spí, má v mnohém ohledu podobný život jako v životě embryonálním. Jen tu působí něco, co tu může být jenom mezi narozením a smrtí. Nikoli v životě embryonálním, že sem působí dýchání. Tím, že člověk dýchá vnější vzduch, je jeho organismus jistým způsobem ovlivňován. Ale vše, co náš organismus ovlivňuje, působí na naše všechny životní projevy, i na naše duševní projevování. Chápeme svět jinak, když dýcháme, než kdybychom nedýchali.

Ve vývoji světa existoval kulturní element - dotýkáme se významného tajemství vývoje lidstva, když toto vykládáme - a to byl kulturní element starozákonní, který byl zvláště hluboce u svých zasvěcenců proniknut touto skutečností, že se člověk mezi narozením a smrtí liší dýcháním od života embryonálního, kterému je jinak jeho život podobný spánku. Na tomto vnitřním poznání o povaze spánku byl vystavěn poměr, který měli staří židovští zasvěcenci, hebrejští zasvěcenci Starého zákona ke svému Bohu-Jahvem. Bůh Jahve se zjevoval, to stačí vyčíst z bible, svému lidu. Jaký byl tento lid Jahveho? Tento národ, ten měl zvláštní a vztah k této pravdě o dýchání, kterou jsem právě vyslovil. A s tím souvisí to, že právě tento národ přijal jako zjevení, že se člověk stal člověkem, když mu byl dán životní dech.

Získáváme ale zcela zvláštní porozumění, stavíme-li na této povaze lidského dýchání. Získáváme porozumění pro abstraktní myšlenkový život, který je ve Starém zákoně nazýván životem podle zákona. porozumění pro přijímání abstraktních myšlenek. Jakkoli to dnes zní podivně materialistickému myšlení, je to přece pravda. Dýhacím procesem je právě bytostně podmíněna lidská síla abstrakce. Že člověk může abstrahovat, že může pojímat abstraktní myšlenky v tom smyslu, jak jsou také zákony

abstraktními myšlenkami, to souvisí také fyziologicky s jeho dýchacím procesem. Vždyť nástrojem abstraktního myšlení je přece mozek. Tento mozek se nachází v neustálém rytmu, který je přiměřený dýchacímu procesu. Hovořil jsem zde již také o tomto poměru mozkového rytmu k rytmu dechu, dokonce opakovaně. Vyložil jsem vám jak je mozek uložen v mozkomíšním moku, jak mozkomíšní mok, když se vzduch vydechne, proudí dolu míšním kanálem a vylévá se dolů do břišní dutiny: při vdechu je opět mok zatlačován zpět, takže je tu neustálá vibrace. S výdechem klesání mozkomíšního moku, a vdechnutím stoupání mozkomíšního moku a uložení moku v mozku. S tímto rytmem dýchacího procesu souvisí také fyziologicky lidská schopnost abstrakce.

Národ, který zcela zvláště stavěl na procesu dýchání, byl současně národem abstrahujícího procesu. Proto mohli zasvěcenci, když cítili Jahveovským způsobem, dát svému lidu zcela zvláštní zjevení, protože toto zjevení zcela odpovídalo abstraktnímu myšlení. To je tajemství starozákonního zjevení, že člověk přijal moudrost, která odpovídala schopnosti abstrakce, schopnosti abstraktního myšlení. A moudrost Jahveho je přiměřená abstraktnímu myšlení. V obyčejném stavu vědomí člověk tuto Jahveho moudrost zaspává. Jahveho zasvěcenci přijímali prostě při své iniciaci to, co člověk prožívá dechem od usnutí do procitnutí. A z toho důvodu označují ti, kdo milují poloviční pravdy, velmi často Jahveho jako ono božství, které řídí spánek. Tak tomu také je. Jahve předal člověku z moudrosti to, co by člověk prožíval, kdyby se stal tak jasnovidným, jako byli právě tito zasvěcenci, když prožívali vědomě život od usnutí do procitnutí. Toto nebylo prožíváno v starozákonním životě obyčejným vědomím, nýbrž bylo dáno lidem jako zjevení, takže lidé tedy přijímali jako zjevení v Jahveho moudrosti to, co museli zaspávat. Musí se to zaspávat, protože jinak by nemohl pokračovat životní proces.

To je to podstatné ve starozákonní kultuře, že moudrost noci se zjevuje jako moudrost Jahveho. Až po jistý stupeň - prosím ale, abyste si všimli: až po jistý stupeň - byla tato možnost pro lidi v oné době vyčerpána, když se blížilo mystérium Golgoty. Neboť tato moudrost, která je jaksi moudrostí spánkového dýchání, ta je sedminou toho, co musí člověk během svého vývoje v moudrosti vyvinout - jednou sedminou. Je moudrostí jednoho z Elohimů, Jahveho. Ostatních šest sedmin, ty mohly a mohou k lidstvu přistoupit jen tehdy, když vplývá Kristův impuls do lidstva. Takže lze říci: Když se zjevuje Jahve, zjevuje se - řekl bych napřed - moudrost nočního dýchání. Ostatních šest Elohimů, kteří ve své celistvosti nyní se sedmým Elohi- mem představují Kristův impuls - ti zjevují to ostatní, co přistupuje k lidem mezi narozením a smrtí jinak než skrze dýchání.

Člověk by se byl stal ve starozákonním kulturním životě zcela antisociální bytostí, kdyby Jahve nebyl zjevil svému lidu sociální element v tomto abstraktním zákoně, který řídil a harmonizoval právě život tohoto lidu. Jahve se mohl této samovlády

zmocnit, když ostatní Elohimy, jak jsem vám vyložil, zatlačil zpět, jaksi je zbavil trůnu. Tím ale k lidské přirozenosti přistoupily jiné, nižší bytosti a zmocnily se lidské přirozenosti. Člověk byl vystaven těmto jiným bytostem, takže máme během starozákonního vývoje dvojí. Zaprvé harmonizující moudrost Jahveho v tom, co Židé nazývali zákonem, v němž byl zároveň obsažen sociální život a dále to, co té sociální soudržnosti odpovídalo, nižší bytosti blízké lidské přirozenosti, protože ostatní Elohimové nebyli ještě v době před mystériem Golgoty' připuštěni. Tyto nižší bytosti směřovaly své silné útoky v antisociálním smyslu proti elementu Jahveho.

Nyní je tu ta zvláštní skutečnost, že uprostřed 19. století ve 40. letech nemohl jaksi již Jahve se svým vlivem zvládnout odpůrci duchy, takže tito dosáhli zvláštní moci. A vystoupila také vlastně teprve během 19. století nutnost skutečně porozumět Kristovu impulsu, který byl dříve jen připravován, o čemž jsem se často zmínil, protože bez něho nemůže lidská kultura dále pokračovat. Před touto významnou krizí stál právě sociální element lidského života, že Kristův impuls musí pro budoucnost nejeminentnějším způsobem být pochopen. Bez pochopení Kristova impulsu nedospěje žádný sociální požadavek k nějakému ozdravnému cíli.

Všechna ta staletí - a je jich téměř dvacet - v nichž se až dosud křesťanství rozšířilo, byla jen přípravami pro skutečné pojetí Kristova impulsu. Neboť Kristův impuls může být pojímán jen v duchovnu. Vše se děje postupně a v naší kritické době, v oné době, kdy existuje krize právě těch věcí, které jsem uvedl, tu se má věc takto: Sem ještě dosahuje jako zbytek puzení ve smyslu oné pouhé Jahveho moudrosti, oné moudrosti, která byla odkázána na to, co se získává v embryonálním životě a co je procesem dýchání, který je ale nevědomým, modifikováno. Proces dýchání zůstává nevědomým. Moudrost Jahveho musí být zvěstována pro vědomí. To ještě šlo, pokud se duše vědomá nevyvinula až k určitému stupni, nelze již dále vystačit s Jahveho moudrostí, která je orientována na dýchání. Ale stále se to uplatňuje tak, že vzniká úsilí dále hospodařit s tím, s čím se již podle vnitřních nutností hospodařit nemůže. Protože pro život mezi narozením a smrtí zůstává nevědomým to, co souvisí s dechem, nebyla židovská kultura kulturou individuálního lidství, nýbrž kulturou národní, kdy vše souvisí s původem od společného praotce kmene. Židovské zjevení je v podstatě přiměřeným zjevením pro tento židovský národ, protože ono počítá právě s tím, co se získávalo v embryonálním životě a je modifikováno něčím nevědomým, totiž procesem dýchání.

Co je toho následkem v naší kritické době? Že ti, kteří se nechtějí přiznat ke Kristově moudrosti, která vnáší do člověka něco jiného, totiž to, co se získává mezi narozením a smrtí mimo dýchací proces, ti chtějí setrvat u Jahveho moudrosti, chtějí orientovat lidstvo na kultury národní. A současné volání po členění lidí v pouhé jednotlivé národy je ahrimansky zpět zůstavším voláním po zakládání takové kultury, kdy všechny národy představují jenom národní kultury, to znamená kultury starozákonní.

Židovskému starozákonnímu národu mají být podobní národy po celé Zemi - to je volání Woodrova Wilsona.

Tím se dotýkáme mimořádně hlubokého tajemství, které se bude odhalovat v nejrůznějších formách. Sociální element, který je antisociální ve vztahu k celému lidstvu, který chce založit jenom sociálně v jednotlivých národech, ten chce nabýt vrcholu jako ahrimanský element, má být konzervován ahrimansky, starozákonní kulturní impuls!

Vidíte, milí přátelé, tak prosté věci nejsou, jak si je dnes lidé představují, že snad stačí jen to nebo ono vymyslet, aby se člověku určily ideály. Musíme umět blíže prozkoumat skutečnosti, musíme umět říkat, co vlastně vládne a mocně působí v těchto skutečnostech. Člověk má právě naději nestavět již na pouhém nevědomí, nýbrž na tom, co je vědomé v životě mezi narozením a smrtí. To, co je nevědomé, staví na dýchacím procesu a tím zcela samozřejmě na tom, co souvisí s dýchacím procesem, na krevním oběhu, to znamená na původu, na pokrevní sounáležitosti, na původu a dědičnosti. Ta kultura, která tu musí přijít ta nemůže zakládat sociální řád na pokrevní sounáležitosti, neboť tato pokrevní sounáležitost je jen sedminou toho, co musí být v kultuře lidstva založeno. Ostatních šest sedmin musí k tomu přistoupit Kristovým impulsem, v pátém období jedna sedmina, v šestém období druhá, v sedmém období třetí a ta další přechází potom do dalších dob. Proto se musí postupně v lidstvu vyvíjet to, co souvisí se skutečným Kristovým impulsem, a musí překonat to, co souvisí s pouhým impulsem Jahvovým.

A to bude tím charakteristickým, že nastanou naposledy mohutné, dalek zasahující úsilí Jahveho impulsu v tom, co se chápe jako internacionální socialismus proletariátu. Je to v podstatě poslední bouření Jahveho impulsu. Stojíme před zvláštností, že každý národ se stane národem Jahveho, a současně každý národ bude uplatňovat nárok rozšířit po celé Zemi svůj kult Jahveho, svůj socialismus.

To budou opět dvě navzájem si odporující síly, mezi nimiž je nutno hledat rovnováhu. Do všeho toho, co se uplatňuje ve vývoji lidstva jako objektivní nutnost, mísí se potom do toho city, pocity lidí, kteří se tak či onak staví k rozličným národním skupinám, a kteří působí rušivě v objektivním chodu vývoje. Jahveho moudrostí je otevřena jedna ze sedmi bran ke spojování lidí. Druhá brána se otevře, když se uzná, že to, co člověk nosí nyní v sobě jako svou lyžičkou a éterickou přirozenost, během života se stává nemocným. Tím se ovšem nemíní nějaká akutní nemoc, ale nyní v našem 5. poatlantickém období „žít“ znamená pomalý postupný proces onemocnění. Tak je tomu od 4. období, a obzvláště je tomu tak v 5. období. Životní proces, i když pomalu jako akutní nemoc, jen že tato má rychlý průběh. Proto musí, jako se musí léčit nějaká akutní nemoc specifickým léčivým procesem, něco vstoupit do lidského života, co uzdravuje.

Přirozený život člověka počínaje 5. poatlantickým obdobím je jakýsi druh pomalého, postupného procesu onemocnění. Všechna výchova, všechny kulturní vlivy musí působit ve smyslu uzdravování. To je jaksi ta první pravá impulsivita Kristova impulsu: správné léčení, být spásanosným léčitelem, k tomu je Kristus zvláště povolán v 5. poatlantickém období. Jiné formy Kristova impulsu musí být v pozadí. Pro 6. poatlantické období musí Kristův impuls zvláště působit pro jasnozření. Tu dochází k vytvoření duchovního Já, v němž člověk nemůže žít bez jasnozření. A v 7. poatlantickém období nastane jakýsi druh prorocké přirozenosti, protože prorocky musí přejít do zcela nové doby, musí se vyvinout toto třetí. I ostatní tři články šestičlenné Kristovy moudrosti budou působit v dalších dobách. Tak se musí Kristův impuls jako proces správné léčivý, jako proces jasnovidný, jako proces prorocký vžít do lidstva během současné kultury a dvou dalších jako element sociálně lidstvo rozněcující. To je reálným vžíváním se Kristova impulsu. To proniká všemi věcmi, o kterých jsme se již pro vývoj zmínili. Otevřela se jedna brána moudrosti Jahveho! Přece se stala nepoužitelnou uprostřed 19. století. Má-li se jedině tou projít, tak nemůže nastat nic jiného, než že jaksi všechny národy vyvinou podle své formy kultury hebrejské. Musí být otevřeny ostatní brány, to znamená. musí se iniciační moudrost, která se stane známou druhou, třetí, čtvrtou branou, přistoupit k oné moudrosti, která se stala známou branou Jahveho. Jen tak může člověk vrstát do jiných souvislostí než do těch, které jsou řízeny svazky pokrevními, to znamená svazky dýchacími, a to bude mít pro něho v budoucnosti zvláštní důležitost.

To je opět kritické v naší době, že si lidé chtějí ahrimansky ze starých dob uchovat řízení světového pořádku podle pokrevních svazků, že ale vnitřní nutnost usiluje ven nad tyto pokrevní svazky. V budoucnu nemůže to. co upravuje sociální pořádek, vycházet z toho, co je nějakým způsobem příbuzné, nýbrž v budoucnu bude platit to, co ze svobodného rozhodnutí, duše sama může prožívat jako něco, co vnáší pořádek do sociálního řádu. Jaksi vnitřní nutnost povede lidi tak, aby se vymýtilo vše to, co zasahuje do sociálního řádu pouhými pokrevními svazky. Všechny tyto věci se projevují nejprve právě chaoticky. V naší době se musí vyvinout poznání Ducha a svoboda myšlenek, zejména myšlenková svoboda v náboženských věcech. Duchovní věda se musí vyvíjet z toho důvodu, protože člověk musí k člověku najít vztah. Ale člověk je duch. Můžeme k člověku najít vztah jen tehdy, když vycházíme z ducha. Dřívější vztah, do něhož lidé vstupovali, vycházel z ducha nevědomého, v krvi vibrujícího ve smyslu Jahveho moudrosti, která ale vede jen k abstrakci. To nejbližší, k čemu musí být veden, to musí být něco, co se uchopuje v duševnu. V obraznosti, z atavismu, měly pohanské národy ve starých kulturních formách mythy. Židovský národ měl své abstrakce nikoli mythy, nýbrž abstrakce - zákon. To pokračovalo. To bylo prvním pozvednutím člověka do síly představování, do síly myšlenkové. Ale ze svého nynějšího nazírání, v kterém ještě žije dále „Neučiníš sobě žádného obrazu“, musí se člověk vrátit zpět k oné schopnosti duše, která si opět, a to nyní vědomě,

může obrazy vytvářet. Neboť jen v obrazech, v imaginacích se bude v budoucnu vytvářet správným způsobem také sociální život. V abstrakcích mohl být sociální život řízen jen v národě, a nejeminentnější národní řízení v sociálním ohledu bylo starozákonní. Další řízení sociálního života bude záviset na schopnosti vypěstovat vědomě tutéž sílu, která spočívala nevědomě nebo polovědomě atavistický ve vlastnosti člověka vytvářet mythy. Lidé by se zcela naplnili antisociálními impulsy, kdyby chtěli setrvat při tom šířit pouze abstraktní zákony. Lidé musí dospět svým světovým názorem k obraznosti, potom vznikne z tohoto vědomého vytváření mythu také možnost, aby se vytvořilo ve styku člověka s člověkem něco sociálního.

Můžete pohlížet na nějaké výtvarné dílo, jako je „sousedství“ reprezentant lidstva, Lucifer, Ahriman. Zde máte nejprve před sebou to, co působí v celém člověku, neboť člověk je stavem rovnováhy mezi Luciferičnem a ahrimanstvím. Proniknete-li se v životě impulsem, abyste, předstoupili před každého člověka tak, že v něm vidíte tuto trojnost. vidíte ji v něm konkrétně, potom mu začínáte rozumět. A to je onou podstatnou silou, která se chce v tomto 5. poatlantickém období vyvinout, abychom se již tak vzájemně nemíjeli jako přízrak s druhým přízrakem, takže si jeden o druhém neděláme žádný obraz, nýbrž definujeme drahého člověka jenom ze svých abstraktních pojmů. Nečiníme totiž nyní nic jiného, když se míjíme jako přízraky. Jeden přízrak si činí představu: To je milý chlapík - druhý: To je méně milý chlapík, to je zlý člověk, to je dobrý člověk - samé takové abstraktní pojmy. Nemáme při styku člověka s člověkem nic jiného než svazek abstraktních pojmů. To je to podstatné, co v člověku vzniklo ze starozákonní regule „Neučiníš sobě žádného obrazu“, a co v nejeminentnějším smyslu by muselo vést k antisociálnímu životu, kdybychom v tom pokračovali. Co vyzařuje v nejhlubším nitru člověka, co se chce uskutečnit, je, no když člověk stojí před druhým člověkem, tryská jaksí z druhého člověka obraz, obraz onoho zvláštního druhu - stavu rovnováhy, kterýžto stav vyjadřuje individuálně každý člověk. K tomu náleží ovšem onen zvýšený zájem, který jsem vám častěji líčil jako základ sociálního života, onen zvýšený zájem, který má mít člověk o druhého člověka. Dnes ještě nemáme žádný intenzivní zájem o druhého člověka, proto ho kritizujeme, proto ho posuzujeme, proto si činíme úsudky dle sympatie a antipatie, ne podle objektivního obrazu, který nám z druhého člověka vystupuje.

Tato schopnost, abychom jaksí byli podníceni k mytům, když předstupujeme před druhého člověka, tato schopnost se chce uskutečnit. A ona bude v životě vystupovat jako zvláštní sociální pud. Na jedné straně usiluje duše vědomá po tom plně se uplatnit antisociálně v tomto 5. poatlantickém období. Na druhé straně usiluje něco jiného z nitra člověka, dělat si obrazy o lidech, s nimiž žijeme, kteří nás v životě potkávají. Sociální pudy, sociální impulsy - tyto vci spočívají mnohem hlouběji, než si obyčejně lidé myslí, když se hovoří o něčem sociálním a antisociálním.

Nyní se nám může vynořit otázka. Čím si získáme tu schopnost, aby zde vystoupil obraz člověka? Tuto schopnost si musíme osvojit v životě. Jahveho schopnosti jsou nám dány zrozením, ty vyvíjíme v embryonálním životě. Pozdější kultura to nebude činit člověku tak pohodlným, člověk bude muset to, co má jako schopnosti vyžít, také během života vyvinout. Ve výchově musí nastoupit mnohem konkrétnější, mnohem určitější zásady než jsou ty, které se dnes tak zmateně v pedagogice uplatňují. Především musí být do člověka vstřípena touha častěji ve svém životě pohlédnout zpět, ale správným způsobem. Co vyvíjí člověk často jako vzpomínky na dřívější zážitky, má dnes ponejvíce ještě velmi sobecký charakter. Pohlížíme-li více nesobecky zpět na to, co jsme prožili v dětství, v mládí atd., až do věku, kterého jsme dosáhli, potom se vynořují jako z šerých hloubek ducha nižší lidé, kteří se účastnili v nejrůznějších vztazích na našem životě. Pohlížejte nazpět, milí přátelé, do průběhu svého života méně do sebe uzavření, zaměření na to, co právě zajímá vás na vaší vlastní ctihodné osobě, nýbrž mnohem více na ty postavy, se zaměřit, které k vám přistoupily, vychovávajíce vás, přátelíce se s vámi, podporujícíce vás. snad vám i škodíce, mnohdy škodíce velmi pro vás užitečným způsobem. Z toho, co vystupuje z šeré hloubky ducha, co k vám přistupuje, vyplyne vám jedna věc: jak málo má člověk v podstatě podnět k tomu připisovat sobě samému, čím se stal. Častěji souvisí něco důležitého, co v něm je, s tím, že nás v jistém věku potkal ten či onen člověk a snad bez svého vlastního vědomí nebo také velice s vlastním vědomím - nás upozornil na to či ono. V obsáhlém smyslu se skládá skutečně nesobecky vedené zpětné pohlížení na život ze všeho možného, co nás nepodněcuje zahloubávat se sobecky do sebe sama, uvelebit se sobecky v sobě samém, nýbrž rozšířit pohled na ony postavy, které k nám přistoupily. Ponořme se láskyplně do toho, co k nám přistupovalo. Častěji uvidíme, že to, co se nás v jistém období antipaticky dotýkalo. když potom uplynulo dost času, se nás již nedotýká tak antipaticky, protože vidíme vnitřní souvislost. Že se nás ten či onen člověk také někdy antipaticky musel dotknout, mohlo nám být snad zcela užitečné. Mnohdy získáváme více z toho, čím nám nějaký člověk ublíží, než z toho, čím nás nějaký člověk podpoří. Bylo by pro člověka mnohem užitečnější, kdyby častěji konal takové nesobecké zpětné pohlížení na život, kdyby život pronikal přesvědčením prýstícím z tohoto sebepoznání: Jak málo mám vlastně důvodu k tomu zabývat se sám sebou! Jak nekonečně bohatším se stává můj život, když nechám pohled střídavě spočívat na těch nebo oněch postavách, které vstoupily do mého života. Potom se jaksí odpoutáváme od sebe samých, když pohlížíme takto nesobecky zpět. Potom se vzdálíme od strašného zla

naší doby, jež tak mnoho lidí napadá od zahloubávání se do sebe samých. A je to tak nesmírně nutné, abychom se vymanili z tohoto přemítání o sobě samých. Kdo jen jednou je schopen takovýmto sebepoznáním, jak jsem je nyní vyličil, ten se stane sám

sobě příliš nezajímavým, než aby chtěl o svém vlastním životě přespříliš přemítat. Nesmírné světlo se rozšíří nad tímto našim životem, když ho vidíme ozářen něčím, co do tohoto života vstupuje zšeré hloubky ducha.

To nás ale oplodní tak, že skutečně dostaneme imaginativní síly, potom také předstupujeme před přítomného člověka tak, že se nám v něm může objevit to, co se nám teprve po letech objeví ve zpětném pohledu na ony postavy, s nimiž jsme žili pohromadě. Získáváme tím schopnost, že nám skutečně vystupují vstříc obrazy z člověka, kterého potkáváme.

Pěstování sociálního života, které dříve vznikalo vlastně jen z pokrevních svazků, nesouvisí tak velice s nějakými socialistickými programy, nýbrž souvisí s tím, že se člověk stává spirituálně-sociální bytostí. Tou bytostí se ale stává tím, že probouzí v sobě vylíčeným způsobem hlubší síly, které v něm podněcují obrazné představy druhého člověka. Jinak zůstaneme vždy antisociálními bytostmi, které se mohou jen sympatiemi nebo antipatiemi blížit člověku, s nímž máme žít pohromadě a nemohou se mu přibližovat podle obrazu, který může proudit z každého, když jen sami vyvíjíme obrazné síly ve styku s člověkem. Právě v sociálním životě musí vystoupit tento princip: „Učiníš sobě obraz o svém bližním“. Potom ale, když si učiníme obraz o svém bližním, potom obohacujeme svůj duševní život, potom předáváme s každou lidskou známostí svému duševnímu životu jakýsi poklad. Potom nežijeme již A tu, B zde, C tu, nýbrž potom žije A,B a C v D, A,B,D v C. C,D a E v A atd. Získáváme možnost, že v nás žijí jiní lidé. Ale to si musíme osvojit, loje něco, co nám není vrozené. A kdybychom pokračovali v pěstování jen oněch vlastností, které máme vrozené, tak bychom zůstali jen u jakési pokrevní kultury, nikoli u té kultury, která v pravé slova smyslu může hovořit o lidském bratrství. Neboť o lidském bratrství, které vystoupilo zpočátku jako jen abstraktní slovo, můžeme hovořit jenom tehdy, když v sobě nosíme druhého člověka jako sebe sama. Činíme-li si obraz o druhém, který jako poklad je zasazen do naší duše, potom nosíme sebou v duševní oblasti z něho něco, jako nosíme něco krví ze svého tělesného bratra. Na místo pokrevního příbuzenství musí nastoupit konkrétním způsobem příbuzenství podle volby jako základ sociálního života. To je něco, co se musí skutečně vyvinout. Na lidské vůli musí záviset, jak procitá bratrství mezi lidmi. Proto ale, že takto procitne bratrství, musí tu být kompenzace ve zcela jiné oblasti, a to svoboda myšlenek. Lidé byli až dosud odděleni. Mají se socializovat v bratrství. Tím rozmanitost nezanikne, musí se právě to, co je nejnítějším elementem, myšlenka, v každém individuálně moci utvářet. S Jahvem byl ve vztahu celý národ. S Kristem musí být ve vztahu každý jednotlivec.